

УДК 334.724:330.341.1

DOI: 10.31732/2663-2209-2023-72-102-110

КЛАСТЕРИ – ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сергій Філатов¹, Віра Філатова²

¹к.т.н., доцент кафедри управлінських технологій, ВНЗ Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: filatov@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9831-7051>

²к.ф.-м.н., керівник групи проектно-інноваційної діяльності, м. Київ, Україна, e-mail: filatova@imp.kiev.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3419-622X>

CLUSTER AS A TOOL FOR ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE

Serhii Filatov¹, Vira Filatova²

¹Ph.D., Associate Professor Department of Management Technologies, «KROK» University, Kyiv, Ukraine, e-mail: filatov@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9831-7051>

²Ph.D., head of project and innovation department, G.V. Kurdyumov Institute for metal physics of N.A.S. of Ukraine, 36 Academician Vernadsky Boulevard, Kyiv, Ukraine, e-mail: filatova@imp.kiev.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3419-622X>

Анотація. У статті розглянуто поняття, сутність кластерів та основні напрями розвитку кластерного руху в Європейському Союзі (ЄС) та Україні. Кластерний розвиток економіки країни є однією з характерних ознак сучасної інноваційної державної політики та передумовою структурних зрушень в час поширення передових цифрових виробничих технологій та зеленої індустрії. Тому створення належних умов взаємодії між кластерною політикою, європейським підходом смарт-спеціалізації регіонів і політикою децентралізації в Україні дозволить прискорити розвиток промисловості та зміцнити конкурентні можливості регіонів на різних рівнях, зокрема, на міжнародному рівні. Метою статті є дослідження впливу кластерного руху в Україні на її регіональний розвиток з урахуванням аналізу кластеризації регіонів у ЄС та сучасного стану вітчизняної економіки, а також визначення напрямків подальшого розвитку кластерної політики в регіонах. Для України сьогодні важлива ефективна кластерна політика, яка повинна базуватися на взаємодії дослідників, представників промисловості, бізнесу, приватних підприємств, громадських організацій та державної і місцевої влади. Розглянуто розвиток кластеризації регіонів у ЄС на прикладі Австрії, Бельгії, Німеччини, Іспанії та показано поточний стан кластерного руху в Україні і в країнах ЄС-27, що межують з Україною по даним Європейської комісії кластерної політики за 2022 рік. Продемонстровано темпи зростання деяких економічних показників по регіонах України за 10 років (2010 – 2020 р. р.), а саме валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу та капітальних інвестицій, кількості діючих підприємств з розподілом на малі та мікропідприємства та опосередкований вплив на ці показники кластерних об'єднань в регіонах, які мають високі показники та темпи зростання. Визначено напрямки подальшого розвитку кластерної політики в регіонах першочергово для органів місцевого самоврядування та регіональних органів влади. Завдяки цілеспрямованій політиці децентралізації та сприяння розвитку кластерів «Українським кластерним альянсом», який є головним координаційним центром розвитку кластерів в Україні, можливе прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України шляхом внесення змін до державного законодавства, розробки Урядом України програм підтримки кластерного руху, що повинно стати об'єктом подальших досліджень.

Ключові слова: кластери, Європейський кластерний рух, регіональна кластерна політика, Український кластерний альянс, економічний потенціал регіонів України.

Формул.: 0, рис.: 2, табл.: 2, бібл.: 10

Annotation. The article examines the concept, the essence of clusters and the main directions of development of the cluster movement in the European Union (EU) and Ukraine. Cluster development of the country's economy is one of the characteristic features of modern innovative state policy and a prerequisite for structural changes during the spread of advanced digital production technologies and green industry. Therefore, the creation of appropriate conditions of interaction between the cluster policy, the European approach of smart specialization of regions and the policy of decentralization in Ukraine will allow to accelerate the development of industry and strengthen the competitive capabilities of regions at various levels, in particular, at the international level. The purpose of the article is to study the influence of the cluster movement in Ukraine on its regional development, taking into account the analysis of the clustering of regions in the EU and the current state of the domestic economy, as well as the determination of directions for the further development of cluster policy in the regions. Effective cluster policy is important for Ukraine today, which

should be based on the interaction of researchers, representatives of industry, business, private enterprises, public organizations, and state and local authorities. The development of the clustering of regions in the EU is considered using the example of Austria, Belgium, Germany, and Spain, and the current state of the cluster movement in Ukraine and in the EU-27 countries bordering Ukraine according to the data of the European Commission on Cluster Policy for 2022 is shown. The rates of growth of some economic indicators in the regions of Ukraine for 10 years (2010-2020), namely the gross regional product per person and capital investment, the number of operating enterprises divided into small and micro-enterprises, and the indirect impact on these are demonstrated. indicators of cluster associations in regions with high indicators and growth rates. The directions for the further development of cluster policy in the regions, primarily for local self-government bodies and regional authorities, have been determined. Thanks to the focused policy of decentralization and promotion of the development of clusters by the "Ukrainian Cluster Alliance", which is the main coordination center for the development of clusters in Ukraine, it is possible to accelerate the socio-economic development of the regions of Ukraine by introducing changes to the state legislation, developing by the Government of Ukraine programs to support the cluster movement, which should become the object of further research.

Key words: clusters, European cluster movement, regional cluster policy, Ukrainian cluster alliance, economic potential of Ukraine's regions.

Formulas: 0, **fig.:** 2, **tabl.:** 2, **bibl.:** 10

Постановка проблеми. Кластери – це динамічний інструмент для розробки та просування стратегічних напрямів галузевої, технологічної спеціалізації, що мають значний вплив на економічний розвиток регіонів та міжрегіональне співробітництво, за рахунок підвищення конкурентоздатності власної продукції та послуг.

Кластери за своєю сутністю – це група близьких, географічно взаємозалежних компаній і пов'язаних з ними організацій, які спільно діють у певному виді бізнесу, характеризуються спільністю напрямів діяльності та взаємодоповнюють один одного [1]. Ефективна кластерна політика повинна базуватися на взаємодії дослідників, представників промисловості, бізнесу, приватних підприємств, громадських організацій та державної і місцевої влади, а також на створенні інформаційних центрів для роз'яснення суті та позитивних рис кластерних об'єднань [2].

Оптимізація розвитку кластерного руху в регіонах України сприятиме реалізації їх конкурентних переваг і, як наслідок, підвищенню інвестиційної привабливості України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В світлі зростаючих потреб трансформації та геополітичних викликів, а також із поширенням кластерів у світовій економіці значна кількість науковців та практиків досліджують їх діяльність. Наприклад Васильківський Д., Войнаренко М., Нижник В. піднімають питання

кластерного підходу до регіональних програм і проєктів сталого розвитку економічних районів в Україні [3].

Також різні аспекти впливу кластероутворення на регіональний розвиток та розвиток окремих підприємств висвітлює Пашкевич М. [4]. На підставі аналізу діяльності кластерів у ряді регіонів України визначено проблеми їх недостатньої ефективності. При цьому Лазаренко О. та Трушкіна Н. доводять, що потенційно високу ефективність має кластерна політика, яка формується з використанням програмно-проектного підходу. Цей підхід дозволяє активізувати наявні внутрішні резерви саморозвитку кластера [5].

Отже, зазвичай, у наукових працях досліджуються окремі конкретні проблеми функціонування кластерів у різних галузях економіки.

У той же час у науковій літературі недостатньо висвітлено питання впливу кластеризації на економічний розвиток регіонів України у цілому.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження впливу кластерного руху в Україні на її регіональний розвиток з урахуванням аналізу кластеризації регіонів у Європейському Союзі та сучасного стану вітчизняної економіки, а також визначення напрямків подальшого розвитку кластерної політики в регіонах.

Для досягнення поставленої мети використано методи аналізу й синтезу, порівняння, системного підходу, структурно-логічного узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кластерний розвиток економіки країни є однією з характерних ознак сучасної інноваційної державної політики та передумовою структурних зрушень в час поширення передових цифрових виробничих технологій та зеленої індустрії. Тому створення належних умов взаємодії між кластерною політикою, європейським підходом смарт-спеціалізації регіонів і політикою децентралізації в Україні дозволить прискорити розвиток промисловості та зміцнити конкурентні можливості регіонів на різних рівнях, зокрема, на міжнародному рівні.

Доцільно розглянути розвиток кластеризації в Європейському Союзі (ЄС), враховуючи активний рух України шляхом європейської інтеграції після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Для підтримки кластерів світового рівня в країнах ЄС та інших країнах створено 4 основні ініціативи:

1. Європейська платформа кластерної співпраці (англ. – The European Cluster Collaboration Platform (ECCP) – ініціатива, яку було створено у 2016 році в рамках Програми інтернаціоналізації кластерів за фінансової підтримки COSME (програма «Посилення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств»). Європейська платформа кластерної співпраці надає інформаційну підтримку кластерним організаціям та їхнім учасникам, а також сприяє налагодженню ділових зв'язків через транснаціональну та міжнародну співпрацю. У платформі зареєстровано 23 українські кластери (які, зокрема, представляють інформаційні технології (ІТ), сільське господарство, космічні дослідження, креативні галузі), у складі яких налічується 332 компанії.

2. Європейська програма досконалості кластерів (The European cluster excellence programme) об'єднує 13 європейських кластерів задля впровадження пілотного проекту ClusterXchange, покликаною поліпшити зв'язок між галузевими екосистемами.

3. Програма інтернаціоналізації кластерів (“Cluster Go International” Action) посилює міжнародне співробітництво через впровадження шести пілотних ініціатив (Європейський консорціум кластерів). Сотні європейських кластерів допомагають малим та середнім підприємствам (МСП) одержати доступ до глобальних ланцюгів доданої вартості та ринків за межами ЄС.

4. Проекти кластерів для нових галузевих ланцюгів доданої вартості (ініціатива «Горизонт-2020») надають допомогу інноваційним МСП.

У матеріалах «Зведеного звіту про кластерну політику та програми в Європі і пріоритетних третіх країнах» [6, с.7] майже 1400 кластерних організацій (1398) представлені в ЕССР, з яких 78% (1091) знаходяться в ЄС-27. У середньому кластерні організації в ЄС-27 мають близько 170 членів.

Кластерні організації в ЄС-27 становлять значну частку європейської економіки (65 % ВВП) та здебільшого пов'язані з виробничими секторами та індустріальною екосистемою «Digital», що відображає постійну цифрову трансформацію основних галузей Європи.

Якщо проаналізувати вплив кластерних організацій (від 577 кластерних організацій у ЄС-27) на галузі європейської економіки у 2020 році, то спостерігається наступний розподіл: виробництво – 63%; інформація та комунікація – 23%; сільське господарство, лісове господарство – 12%; мистецтво, розваги та відпочинок – 12%; гірничо-промисловість, енергетика та водопостачання – 11% [6, с.22].

Національна та/або регіональна кластерна політика — це спеціальна політика або програми, які розроблені для сприяння розвитку та/або створенню кластерів. Така політика відповідає визначенню Європейської комісії кластерної політики, як «вираження політичних зобов'язань, що складається з набору конкретних політичних втручань уряду, спрямованих на зміцнення існуючих кластерів та/або сприяння появи нових», які ефективно функціонують, як «структурна

політика, яка відкриває шлях для динаміки знизу вгору» [6, с.37].

Направленість регіональних кластерних політик в державах-членах ЄС розподіляється наступним чином: більшість регіональних політик – 56 % сфокусована на міжгалузеву діяльність; 36% політик направлена на галузевий розвиток, а 11% регіональних кластерів не мають жодного конкретного фокусу.

Наявність кластерних організацій у Європейському Союзі позитивно пов'язана з різними аспектами регіональної конкурентоспроможності, такими як:

1. людські ресурси в науці і техніці;
2. занятість спеціалістів в ІКТ;
3. занятість у технологічних та наукомістких галузях.

Крім того, виявлено позитивний зв'язок для ВВП на душу населення; а також для патентів – між кількістю організацій кластеру та кількістю патентів на мільйон населення [6, с.25].

Лідерами в розвитку регіональної кластеризації у ЄС-27 за підсумками 2022 року стали наступні країни з вибраними регіонами: Австрія (Тіроль), Бельгія (Фландрія, Валлонія), Німеччина (Саксонія), Греція (Аттика), Іспанія (Каталонія) [6, с.75].

Щодо фінансування програм та ініціатив в цих країнах, то в більшості національних кластерних політик, відповідальною організацією за розподіл бюджету є національний орган. Іншими

джерелами фінансування були: членські внески (наприклад, у випадку австрійської регіональної кластерної політики Тіролю); приватні інвестори (наприклад, в Бельгії та Іспанії) або фінансування єдиного фонду розвитку регіонів (ЄФРР) (наприклад, в Австрії, Чехії, Польщі, Греції).

Інформації про розмір бюджету деяких ключових програм наступна:

- Сила інновацій у Данії – данські кластери для знань і бізнесу 2021–2024 (Innovationskraft Danske klynger for viden og erhverv) має загальний бюджет 86 мільйонів євро;

- Німецька ініціатива Zukunftscluster «Clusters 4 Future» має загальний бюджет 450 мільйонів євро і є попередником німецького конкурсу Spitzencluster. Бюджет розподіляється на десять років з 2020 по 2030 рік.

- Крім того, інформація про бюджет також доступна для політики регіональних кластерів у Бельгії. Тоді як Фландрія фінансує регіональні кластери та їхні проекти із загальним бюджетом 100 мільйонів євро, регіональний уряд Валлонії підтримує кластери та їхні проекти разом із приватними інвесторами із загальним бюджетом ~ 946 мільйонів євро [6, с.45].

На основі інформації наведеної у Зведеному звіті [6] цікаво розглянути поточний стан кластерного руху в Україні та в країнах ЄС–27, що межують з нею і представлені таблиці 1.

Таблиця 1. Інформація про поточний стан кластерного руху в країнах ЄС-27, що межують з Україною (2022 р.)

Назва країни	Індекс зрілості	Кластерні організації	Члени кластеру	Національні кластерні організації	Участь у Європейських кластерних партнерствах
Україна	1	16	15	-	-
Молдова	1	3	2	-	-
Польща	6,5	79	36	1	3
Румунія	2	62	116	1	3
Угорщина	3,5	28	1	1	2
Словаччина	1	25	22	1	-
Туреччина	7	29	4	-	-
Болгарія	1,5	31	10	1	3

Джерело складено авторами на основі [6, с.66, 76-78]

Аналіз цієї інформації свідчить про низький сучасний стан розвитку українського кластерного руху на європейському просторі (індекс зрілості – 1), хоча те що інформація про кластери в Україні фігурує в цьому звіті, свідчить про те, що результати кластеризації українського економічного простору виходять на європейський рівень.

Доцільно розглянути, у часі, розвиток впровадження кластерів в Україні. Перші зусилля по впровадженню кластерної моделі були зроблені на підприємствах Хмельницької області у 1998 році, а саме створення Асоціації «Поділля Перший» (ПП) (м. Хмельницький). Досвід розвитку цих ініціатив на Поділлі, а потім на Поліссі та Прикарпатті підтвердив перспективність та ефективність зусиль по формуванню інноваційних кластерів. Розвиток кластерних програм на Поділлі став важливим поштовхом для перспектив кластеризації в інших регіонах України.

В Україні за останні 20 років було зареєстровано більше 120 кластерних організацій. Але на даний момент кластерами, які довели свою спроможність об'єднувати й розвивати МСП, і які мають ознаки справжніх кластерів, є не більше 25-30 організацій [7].

Таким чином, про кластери в Україні відомо ще з кінця 90-х років минулого століття, але прогрес їх появи та розвитку є дуже слабким та хвилеподібним, як на регіональному, так і на державному рівні.

Про недостатність уваги держави до кластерного руху в Україні свідчить, в першу чергу, відсутність нормативно-правового забезпечення функціонування кластерів. На сьогодні кластеризація недостатньо закріплена у законодавстві України, поняття «кластер» відсутнє в законах України. Так, Господарський кодекс України передбачає різні організаційно-правові форми об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємців тощо). Якщо порівнювати ці форми об'єднань підприємств з такою формою об'єднання як

кластер, то можна зробити висновок, що кластер може бути окремою формою об'єднання підприємств. Тому доцільно доповнити Господарський кодекс України новою організаційно-правовою формою об'єднань підприємств – кластери [8].

Нова хвиля кластерного розвитку розпочалася в 2020 році, коли на платформі Industry 4 Ukraine, під час кризи COVID-19 був створений кластерний комітет.

У 2021 році завдяки потужній підтримці Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) в Україні було реалізовано кілька проектів, які дали поштовх сталому системному розвитку кластерів у кількох регіонах і галузях.

У 2022 році кластерний комітет ініціював створення Українського кластерного альянсу (УКА). Відтак, сьогодні ця громадська спілка є головним координаційним центром розвитку кластерів в Україні. До УКА сьогодні приєдналося більше 50 кластерів, які наведені в таблиці 2 та демонструють швидке зростання та розвиток у напрямках інтернаціоналізації, інноваційного фандрейзингу, міжкластерної співпраці та співпраці на регіональному рівні [9].

Чіткої та загальнозрозумілої державної та регіональної політики щодо розвитку кластерів в Україні на даний момент не існує, хоча кількість кластерів на сьогодні зростає.

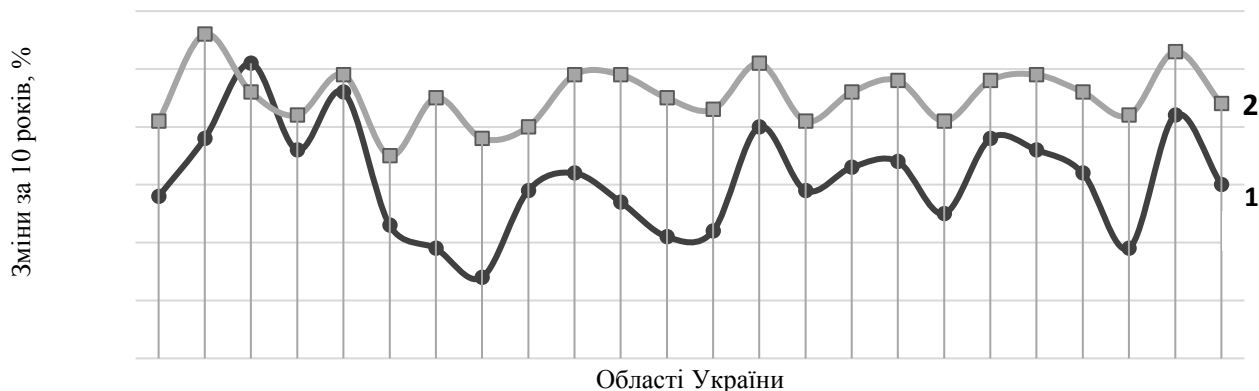
Завдяки цілеспрямованій політиці децентралізації та сприяння розвитку кластерів УКА – головним координаційним центром розвитку кластерів в Україні можливе прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України. Якщо розглянути деякі статистичні дані розвитку регіонів за останні десять років (2010-2020 р. р.) [10], а саме: зміни валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу; та капітальних інвестицій за регіонами, які представлені на рисунку 1; зміни кількості діючих підприємств з розподілом на малі та мікропідприємства, які наведені на рисунку 2 у % до загального показника відповідного регіону, то можливо отримати прогнозну інформацію,

щодо відповідних рішень по активізації кластерного руху у більш стабільних регіонах України і не тільки.

Таблиця 2. Члени Українського кластерного альянсу станом на 01.10.2023 р.

№	Пріоритетний напрям розвитку кластерів	Кількість кластерів	Області України
1	Інжиніринг – автоматизація - машинобудування / автобудування / аерокосмічна галузь	14	Харківська, Київська, Миколаївська, Сумська, Вінницька, Запорізька, Дніпропетровська, Львівська
2	Текстильна галузь	7	Хмельницька, Чернігівська, Донецька, Львівська, Київська, Луганська
3	Агропромислова та харчова галузі	13	Хмельницька, Харківська, Одеська, Вінницька
4	Будівельна та меблева галузь	3	Київська, Львівська, Івано-Франківська, Миколаївська, Вінницька, Хмельницька, Черкаська, Одеська, Чернігівська
5	Народні промисли, специфічна індустрія	12	Донецька., Закарпатська, Хмельницька, Одеська, Львівська, Дніпропетровська
6	Медична галузь	6	Рівненська, Львівська, Дніпропетровська, Київська
7	ІТ-технології, інноваційні та креативні технології	4	Харківська, Донецька, Київська
	Всього:	59	

Джерело систематизовано авторами на основі [9].

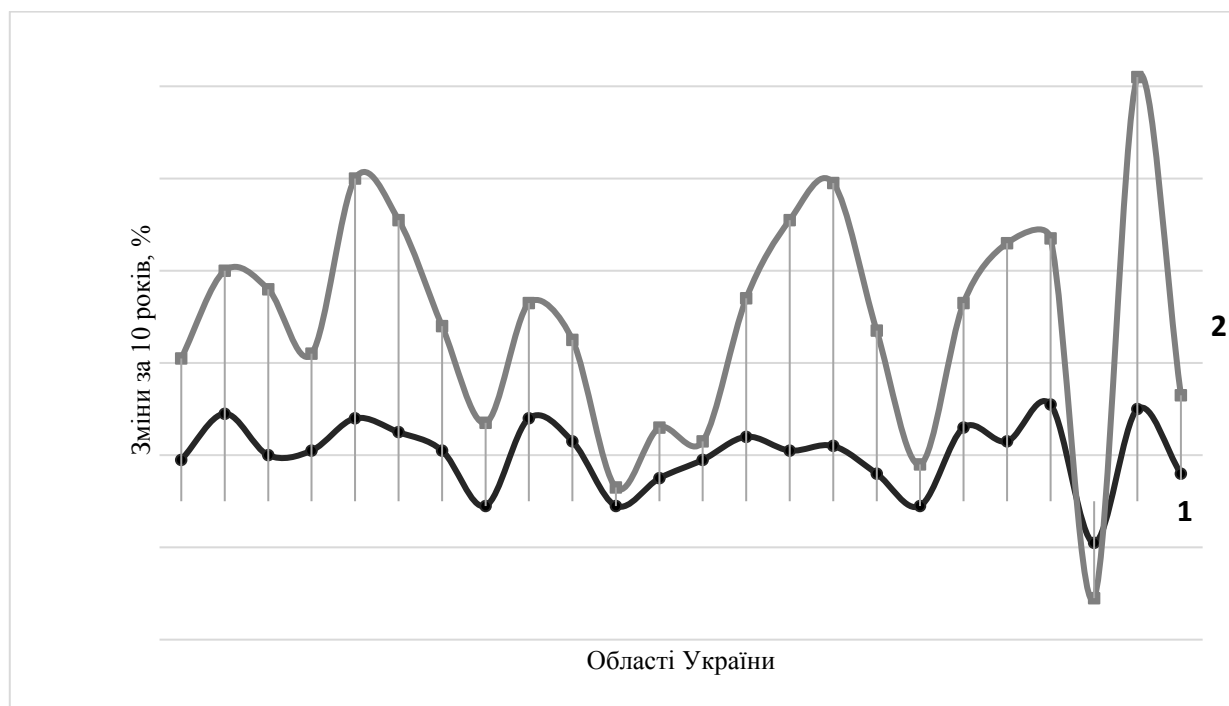
- 1 - відсоток зміни капітальних інвестицій за регіонами у 2010-2020 р .р.
 - 2 - відсоток зміни валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу у 2010-2020 р. р.
- Області України (без урахування Автономної Республіки Крим; Донецької; Луганської та м. Севастопіль):
 1-Україна; 2- Вінницька; 3- Волинська; 4-Дніпропетровська; 5-Житомирська; 6-Закарпатська; 7-Запорізька; 8-Івано-Франківська; 9-Київська; 10-Кіровоградська; 11-Львівська; 12-Миколаївська; 13-Одеська; 14-Полтавська; 15-Рівненська; 16-Сумська; 17-Тернопільська; 18-Харківська; 19-Херсонська; 20-Хмельницька; 21-Черкаська; 22-Чернівецька; 23-Чернігівська; 24-м.Київ.

Рис. 1. Показники змін капітальних інвестицій та валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу по областях України у 2010-2020 р. р. (у %)

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

Як демонструють графіки наведені на рисунку 1, капітальні інвестиції у Волинській області збільшилися на 510% (з 1767,0 до 9121,6 млн. грн.); у Житомирській – на 460% (з 2011,5 до 9270,2 млн. грн.); у Полтавській – на 400% (з 6289,4 до 25156,9 млн. грн.); у Чернігівській – на 420% (з 1890,9 до 7957,1 млн. грн.). Відносно змін

валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу, то найбільший показник у Вінницькій області – зміни склали 560% (з 20253 до 114218 грн.); у Житомирській – 490% (з 19551 до 95948 грн.); у Полтавській – 510% (з 38424 до 195825 грн.); у Чернігівській – 530% (з 22096 до 117225%).

- 1 – відсоток зміни кількості діючих малих підприємств у 2010-2020 р. р.
- 2 – відсоток зміни кількості діючих мікропідприємств у 2010-2020 р. р.

Області України (без урахування Автономної Республіки Крим; Донецької; Луганської та м. Севастопіль):
1-Україна; 2-Вінницька; 3-Волинська; 4-Дніпропетровська; 5-Житомирська; 6-Закарпатська; 7-Запорізька;
8-Івано-Франківська; 9-Київська; 10-Кіровоградська; 11-Львівська; 12-Миколаївська; 13-Одеська; 14-Полтавська;
15-Рівненська; 16-Сумська; 17-Тернопільська; 18-Харківська; 19-Херсонська; 20-Хмельницька; 21-Черкаська;
22-Чернівецька; 23-Чернігівська; 24-м.Київ.

Рис. 2. Показники змін кількості діючих малих підприємств та мікропідприємств по областях в Україні у 2010-2020 р. р. (у %)

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

Розглядаючи графіки на рисунку 2, можна побачити тенденцію збільшення мікропідприємств інтенсивнішу, ніж малих підприємств (МП), а саме:

- у Вінницькій області – на 5,0 % мікропідприємства та на 1,9 % МП;
- у Житомирській області – на 7,0 % мікропідприємства та на 1,8 % МП;

- у Сумській області – на 6,9 % мікропідприємства та на 1,2 % МП;
- у Хмельницькій області – на 5,6 % мікропідприємства та на 1,3 % МП;
- у Черкаській області – на 5,7 % мікропідприємства та на 2,1 % МП;
- у Чернігівській області – на 9,2 % мікропідприємства та на 2,0 % МП.

Аналізуючи вищенаведену інформацію можливо, в першому наближенні, простежити зв'язок, даних наведених в таблиці 2 та іншої відомої інформації по кластерам зі статистичними даними графіків на рисунках 1 та 2, а саме:

- у Вінницькій області – Вінницький (ІТ) Кластер Вінниця ІТ технології, Вінницький кластер приладобудування та автоматизації, Вінницький плодово-ягідний переробний кластер «Яблуневий шлях»;
- у Сумській області – Сумський ІТ-Кластер Суми ІТ технології, Конотопський ІТ Кластер Конотоп ІТ технології, Сумський машинобудівний кластер енергетичного обладнання;
- у Хмельницькій області – Хмельницький енергетичний Кластер Хмельницький Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) та енергоефективність, Хмельницький Легка промисловість, Хмельницький Весільна індустрія, міжнародний агротуристичний кластер «Дністер 1362», Подільський промисловий кластер.
- У Чернігівській області – Чернігівський ІТ-Кластер Чернігів ІТ технології, кластер легкої промисловості Чернігівської області.

Виходячи із цих даних можливо передбачити опосередкований вплив функціонування кластерів на економічні показники регіонів, які демонструють високі темпи зростання інвестиційної привабливості за останні 10 років.

На жаль, відсутність цілеспрямованої політики Уряду України, стратегічних основ та спільних зусиль, щодо збору даних про діяльність кластерів, веде до розрізненості об'єктивної інформації про них, і, відповідно, перешкоджає всебічному аналізу витрат та рівня дохідності кластерних об'єднань по регіонах України. Цікавою та корисною була би інформація щодо фокусування діяльності кластерів, тобто їх діяльність має міжгалузеву чи галузеву направленість.

Як уже відмічалось в даній статі, економіка нашої держави розвивається шляхом європейської інтеграції, тому

політика щодо розвитку існуючих кластерів, і появи нових повинна відповідати визначенню Європейської комісії кластерної політики, як «структурна політика, яка відкриває шлях для динаміки знизу вгору».

Тому, на думку авторів, щодо «шляху для динаміки знизу вгору», доцільно органам місцевого самоврядування та регіональним органам влади (РОВА та ОМС) ініціювати та пропонувати центральній владі держави дієві нагальні пропозиції підтримки існуючих та створення нових кластерних об'єднань у своїх регіонах, як приклад: створення у складі відповідних підрозділів місцевих органів влади бюро, служб, центрів для збору звітності та подальшого аналізу про діяльність кластерів. Своєчасним, вже зараз, буде проведення консультування, навчання та публічного моніторингу з приводу впливу діяльності кластерів на регіональну та міжрегіональну політику розвитку на шляху до ЄС. Але, насамперед, необхідно на рівні місцевої влади створити довірливі партнерські відносини між ключовими суб'єктами діяльності регіону, а це і бізнес структури, і громадські організації, і представники влади і багато інших зацікавлених сторін.

Таким чином розвиток кластерного руху відкриває майбутню перспективу економічного та інноваційного потенціалу регіонів, тобто підвищення можливості вирішення проблем екології та ефективного використання ресурсів; реалізації стратегії смарт-спеціалізації; впровадження передових цифрових виробничих технологій; розбудови ефективних ланцюгів постачання товарів та послуг з інтеграцією їх до європейських ланцюгів доданої вартості.

Висновки. В результаті дослідження доведено, що розвиток кластерного руху в регіонах України має стратегічне значення для сталого розвитку регіональних економік, враховуючи активний рух України шляхом європейської інтеграції після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Розглянуто розвиток кластеризації регіонів у ЄС на прикладі Австрії, Бельгії, Німеччини, Іспанії та показано поточний стан кластерного руху в Україні і в країнах ЄС-27, що межують з Україною по даним Європейської комісії кластерної політики за 2022 рік.

Продемонстровано темпи зростання деяких економічних показників по регіонах України за 10 років (2010 – 2020 р. р.), а саме валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу та капітальних інвестицій, кількості діючих підприємств з розподілом на малі та мікропідприємства та опосередкований вплив на ці показники кластерних об'єднань в регіонах, які мають високі показники та темпи зростання.

Література:

1. Комар Н. Концепція формування та державної підтримки кластерних структур в Європі / *Вісник Тернопільського національного технічного економічного університету*. 2014. № 2. С. 53 – 64.
2. Філатов С. А. Коченко О. М. Розвиток інноваційних кластерів в Україні / *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2014. вип. 38. С. 46 – 54.
3. Васильківський Д. М., Войнаренко М. П., Нижник В. М. Кластерна політика як чинник підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем. / *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1. С. 25-30.
4. Пашкевич М. С. Новітні механізми регулювання регіонального розвитку в Україні / *Економіка і регіон*. 2012. №. 3. С. 10-15.
5. Реалізація кластерної політики у рамках стратегії просторового розвитку територій України / Д. О. Лазаренко, Н. В. Трушкіна, В. П. Уткін / *Управління*

Визначено напрямки подальшого розвитку кластерної політики в регіонах першочергово для органів місцевого самоврядування та регіональних органів влади.

Завдяки цілеспрямованій політиці децентралізації та сприяння розвитку кластерів «Українським кластерним альянсом», який є головним координаційним центром розвитку кластерів в Україні, можливе прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України шляхом внесення змін до державного законодавства, розробки Урядом України програм підтримки кластерного руху, що повинно стати об'єктом подальших досліджень.

- економікою: теорія та практика: Зб. наук. пр. К: ІЕП НАНУ, 2021. С. 86-105. Бібліогр.: 75 назв. укр.
6. Зведений звіт про кластерну політику та програми в Європі та пріоритетних третіх країнах. The European Cluster Collaboration Platform (ECCP), під ред. Ян-Філіп Крамер, Брюсель, 2022 р. С.87.
 7. Кластери – як драйвери розвитку та протидії кризовим явищам.: Отримано 11 жовтня 2023 року з <https://www.industry4ukraine.net/digest-5/#4>. (дата звернення: 11.10.2023).
 8. Самборський О. В., Гласов П. В. / Сучасна кластерна політика України: проблеми та перспективи / *Агросвіт*. 2021. № 11. С.57-64.
 9. Історія Українського кластерного Альянсу, перші здобутки.: Отримано 11 жовтня 2023 року з <https://www.clusters.org.ua/no-categories>.
 10. Багатогалузева статистична інформація / Регіональна статистика. Економічна статистика.: Отримано 11 жовтня 2023 року з https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sest_r.htm.